

Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институту, Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети жана К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу Д 10.20.616 диссертациялык кенештин эксперти филология илимдеринин кандидаты Шарапат Искендерованын 10.01.01 – кыргыз адабияты адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Эралиева Ырыс Сагынбековнанын “Заир Мамытбековдун адабий мурасы” деген темадагы диссертациясына

КОРУТУНДУ

Эксперт изденүүчү Ж.Баласагын атындагы КУУнин ага окутуучусу Эралиева Ырыс Сагынбековнанын “Заир Мамытбековдун адабий мурасы” деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кенешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке дал келиши.

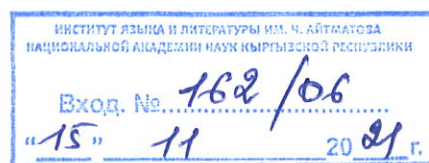
Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кенештин профилине туура келет.

Иште 10.01.01 – кыргыз адабияты адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү проблемалар орун алган. Анда Заир Мамытбековдун иликтөөлөрү жана котормолору талданат жана ынанымдуу тыянактар чыгарылат.

2. Иштин максаты катары 3.Мамытбековдун адабий жана котормо мурастарынын мыйзам ченемдүүлүктөрүн жана парадигмаларын аныктоо иштери эсептелинет.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

- жарыяланган булактар боюнча 3.Мамытбековдун адабий жана аналитикалык - сынчыл эмгектерин аныктоо, тутумдаштуруу;
- 3.Мамытбековдун адабий чыгармачылыгына байланыштуу буга чейин аз белгилүү болгон материалдарды атоо жана илимий жүгүртүүгө киргизүү;
- 3.Мамытбековдун адабий мурасына тексттик, лингвистикалык анализ жүргүзүү;
- 3.Мамытбековдун котормолорунун туп нускаларынна карата көркөм эстетикалык маанисине баа берүү;
- Котормочу катары 3.Мамытбековдун чыгармачылык эволюциясын изилдөө;
- 3.Мамытбековдун “Манас” эпосун изилдөөлөрүнүн көркөм – эстетикалык маанисине баа берүү;
- Илимпоздун корутундуларын заманбап илимдин көз карашы менен

историзм принцибинин негизинде баалоо (чыгармалардын жаралган убактысын жана ошол кездеги илимдин жалпы абалын эске алуу менен)

- 3.Мамытбековдун илимий изилдөөлөрүн актуалдаштыруу.

Коюлган милдеттерге (милдеттерге жетүүнүн этаптары, каражаттары жана методдору ж.б.у.с.) ылайык максатка жетүү мүмкүнчүлүгүн баалоо:

Диссертант Заир Мамытбековдун адабий мурасын: илимий изилдөөлөрүн, котормолорун жетишээрлик денгээлде талдаган жана манастануу, осмоновтаануу, котормотаануу багыттарында өзүнүн даярдыгын иштин көрсөтүлгөн милдеттерине жетүү үчүн пайдалана алган. Диссертациялык иштин мазмуну коюлган проблемаларга ылайык ырааттуу уюштурулуп, изилдөө ишинин бүтүндүгүн көрсөтө алган.

Диссертациянын изилдөө объектисинин диссертациянын максат жана милдеттерине ылайык келиши:

Заир Мамытбековдун Э.Абдылдаев менен биргеликте жазган “Манас” эпосун изилдөөнүн кээ бир маселелери” монографиясы, “Пламенный поэт” монографиясы жана орус, индус, жапон тилиндеги чыгармалардын кыргызча котормолору деп көрсөтүлүп, иштин жүрүшүндө диссертанттын белгилеген максат, милдеттери диссертациянын изилдөө объектисине толугу менен дал келет.

Диссертациянын изилдөө методдорунун диссертациянын милдеттерине (заманбап аппараттарды колдонуу, лабораториялардын сертификаттарынын, адекваттуу статистиалык иштеп чыгуулардын болушу), ар бир милдети боюнча ылайык келиши.

Диссертант 8 пункттан турган милдеттердин ар бирине тутумдаштыруу ыкмасы аркылуу илимий анализ жүргүзүп, конкреттүү жыйынтыктарды чыгарууга аракет кылган. 3.Мамытбековдун монографиялары, котормо тексттери, анын котормолору тууралуу сын материалдарды жана архивдик материалдарды диссертациянын милдетин ишке ашырууда пайдалана алган. Изилдөө методдору диссертациянын милдеттерине толугу менен дал келет.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу:

Зайыр Мамытбековдун адабий мурасын заманбап адабий көйгөйлөргө ылайык изилдөө 20-кылымдын экинчи жарымындагы кыргыз адабият таануу жана котормочулуктун өнүгүшүнүн мыйзам ченемдүүлүктөрүн жана өзгөчөлүктөрүн белгилейт.

3.Мамытбековдун чыгармачылыгы тууралуу буга чейин комплекстүү иликтенбей, үстүртөн айрым бир эмгектерде сөз болуп келген. Диссертациялык иште буга чейин үстүртөн каралган 3.Мамытбековдун “Манас” эпосун, акын А.Осмоновдун чыгармачылыгын изилдөөсү, орус класиктеринин чыгармаларын, индия жазуучусу Премчанддын ангемелери, япон акындарынын ырларынын котормолору системалаштырылган жана кенири иликтөөгө алынган.

Диссертацияда коюлган милдеттердин ар бирин чечүү зарылдыгын негиздөөдө илимий адабияттардагы маалыматтарга сын анализ жүргүзүүнүн даражасы жана толуктугу:

Дисертант адабияттарды колдонууда тыкан, ар бир материалга дыкаттык менен мамиле кылган. Темага тикелей байланышы бар адабияттарды ылайыгы менен колдонуп, аларга сынчыл көз караш менен карайт. Ошондуктан, дисертанттын илимий адабияттардагы маалыматтарга анализ жүргүзүүсү жогорку даражада жана жетиштүү денгээлде толук экендигин белгилөөгө болот.

Жогоруда айтылгандардын негизинде изденүүчү тарабынан жүргүзүлгөн илимий изилдөө актуалдуу жана өз убактысында, бүгүнкү күндөгү кыргыз адабияты үчүн абдан пайдалуу эмгек деп корутундулоого болот.

3. Илимий натыйжалар

Иште 20-кылымдын экинчи жарымындагы кыргыз адабият таануу жана котормочулук ишинин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ төмөндөгүдөй илимий негизделген теориялык натыйжалар алынган:

3.1. З.Мамытбековдун “Манас” эпосун, акын А.Осмоновдун чыгармачылыгын изилдөөсү, орус класиктеринин чыгармаларын, индия жазуучусу Премчанддын ангемелери, япон акындарынын ырларынын котормолору системалаштырылып жана комплекстүү иликтөөгө алынгандыгы өз алдынча жана жанычыл эмгек экендигин далилдеп турат.

3.2. Дисертант З.Мамытбековдун адабий мурасын толук изилдөөгө алып, сын көз менен карап, өздук пикирин ортого салат. Анын З.Мамытбековдун адабий мурасын талдоого негизделген илимий тыянак натыйжалары ишенимдүү жана толук.

3.3. Иш адабият жана котормо таануу тармагында кенири колдонулган методдорду жана иликтөө каражатарын эске алуу менен жазылган.

3.4. Диссертацияда кыргыз адабияты жана котормо таануусу үчүн олуттуу мааниге ээ болгон төмөндөгүдөй төмөндөгүдөй квалификациялык белгилерге ээ:

1. Диссертациядагы коюлган маселелер актуалдуу жана олуттуу;
2. Диссертациянын жыйынтыктары жаны;
3. Диссертациянын жыйынтыктары кыргыз адабияты жана котормо таануусу үчүн абдан маанилүү;
4. Диссертациянын жыйынтыктары кыргыз адабият жана котормо таануусунда кенири колдонулат.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү

- кыргыз адабияты жана котормо таануу тарыхы боюнча курстарда окутууда;

- орто мектептерде жана жогорку окуу жайларда атайын окуу китептерин, окуу куралдарын түзүүдө пайдаланылат.

**Диссертациянын материалдары төмөнкү документтерде,
материалдарда жана иштелмелерде колдонулду:**

1. “Витязь в тигровой шкуре” Шота Руставели в переводе А.Осмонова // Вестник МУК №2(22).- 2012.-132-138 б.
2. Поэмы на военную тематику А.Осмонова 214-218 ва в критике// В сборнике: Тил, адабият жана искусство маселелери.НАН КР.-2012.-б
3. Тема Иссык-Куля в творчестве А.Осмонова // Вестник МУК №1 (23).- 2013.-160-163 б.
4. “Эзопов язык” И.А.Крылова в переводе А.Осмонова // Вестник КГУ им.И.Арабаева №1.- 2014.-77-80 б.
5. Философская лирика А.Осмонова в критике // Вестник КГУ им. И.Арабаева №4.- 2014.-164-166 б.
6. Перевод А.Осмоновым романа в стихах А.С.Пушкина “Е.Онегин” в критике З.Мамытбекова // Вестник университета Кайнар , Казакстан. №2.-2014.-92-95 б.
7. Стихотворение М.Ю. Лермонтова в переводе А.Осмонова // Вестник НГУ им.С.Нааматова №1.-2015.-50-62 б.
8. Произведения А.Осмонова на основе киргизского устного творчества в критике // Один мир- много языков: материалы межвузовской научно-практической конференции Бишкек: Изд-во КРСУ.-2016.-252-259 б.
9. Сопоставительный анализ варианта эпоса “Манас”, записанный В.В.Радловым // Приволжский научный вестник (РИНЦ) г.Ижевск, Россия. №9 (61).-2016.-31-36 б.
10. Эквивалентность и адекватность перевода драмы “Маскарад” М.Лермантова на кыргызский язык // Приволжский научный вестник (РИНЦ) г.Ижевск, Россия. №9 (61).-2016.-37-41 б.
11. Сказание о Манасе в “Маджму-атут-товарих” в исследованиях З.Мамытбекова // “Айтматов окуулары-2016”: Эл аралык илимий-практикалык конференция.-Бишкек: “Мукай”.-2016.- 364-368 б.
12. Вклад Ч.Валиханова в изучение и научного признания эпоса “Манас” в критике З.Мамытбекова // Вестник Кыргызстана. №1.-2017.-39-47 б.
13. Переводы русской классики З.Мамытбековым: эквивалентность и адекватность // Вестник Кыргызстана. №2.-2017.-190-194 б.
14. Японская поэзия: уникальность и иная тарнсляции // Вестник ОшГУ Спецвыпуск №2.-2018.- 340-345 б.
15. Индийская литература в русских и кыргызских тарнсляциях // Вестник БГУ. №4.- 2019- 88-91 б.
16. Поэтические произведения Н.А.Некрасова в кыргызских тарнсляциях// Материалы международной научно-практической конференции, посвященной памяти к.ф.н., доцента кафедры русского языка и литературы Андижанского государственного университета Т.Л. Рахмонова.

Современные проблемы филологии: вопросы теории и практики: Материалы Международной научно-практической конференции.-Москва: Издательство “Перо”, -2020- 3,3 Мб. (Электронное издание) -96-103 б.

17. Вклад Заира Мамытбекова в осмысление // Вестник Кыргызстана.-№2.-2020.- 61-67 б.

18. Переводы рассказов Премчанда в переводах З.Мамытбекова // Вестник Кыргызстана.-№2.-2020.- 67-73 б.

19. Кыргызские и алтайские эпосы в исследованиях З.Мамытбекова и Э.Абдылдаева // Социальная интеграция и развитие этнокультур в евразийском пространстве: сборник материалов международной научной конференции/отв.ред.С.Г.Максимова – Вып.10. Том 2.-Барнаул: Издательство Алтайского университета., 2021.- 278-286 б.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет.

6. Айрым мүчүлүштүктөр:

Диссертациялык иште олуттуу мүчүлүштүктөр деле жок. Диссертант айрым учурларда анализдерге көбүрөөк орун бербей, белгилүү факт-материалдарды кайталап айтып берүүгө басым жасап койгон жерлери бар. Иш орус тилинде жазылган, толук редакциялоо сунушу бар. Ошондой эле грамматикалык каталар кездешет. Бирок алар иштин мазмунуна, беделине эч таасир тийгизбейт.

7. Сунуштар: Бул кандидаттык диссертация боюнча **жетектөөчү уюм** катары 10.01.01 – кыргыз адабияты адистиги боюнча илимий адистиги бар К.Тыныстанов атындагы Ысык-Көл мамлекеттик университетинин Манастануу жана кыргыз адабияты кафедрасын бекитүүнү сунуш кылат.

Биринчи расмий оппонент катары 10.01.01 – кыргыз адабияты адистиги боюнча тиешелүү эмгектери бар (Кыргыздын улуу ойчулдарынын жана баатырларынын осуяттары - Ата журт тиреги. - Бишкек, Гүлчынар, 2013. – 256 бет; Улуу “Манас” эпопеясы – дүйнөлүк көркөм маданияттын өчпөс жылдызы. – Бишкек, 2016. – 480 бет.; Илимий эмгектердин 7 томдугу. – Бишкек, 2020.), филология илимдеринин доктору, профессор **Байгазиев Советбек Орозкановичи** сунуш кылабыз. Экинчи расмий оппонент катары 10.01.01 – кыргыз адабияты адистиги боюнча эмгектери бар (Белек Солтоноев – чыгармачыл инсан // Монография. – Бишкек, 2005. - 203 б.; «Манас» эпосу жана бүгүнкү илим. // Alatoo academic studies, 2016. № 3 – 61-67-беттер; «Манас» эпосундагы дин маданиятынын көркөм чагылдырылышын изилдөө зарылчылыктары // «Alatoo academic studies» жарчысы. – 2019. - №3. – 151-162-беттер) филология илимдеринин кандидаты **Жусупбекова Кундуз Нуркалыковнаны** сунуш кылабыз.

8. Сунуштамалар:

Диссертацияны өзүнчө монография катары басып чыгарууну сунуштайбыз.

9. Коротунду:

Адабиятчы, котормочу Заир Мамытбековдун адабий мурасы толук системалаштырылып, алгачкы жолу илимий сыпаттоодон өткөрүлгөн. З.Мамытбековдун “Манас” эпосун, акын А.Осмоновдун чыгармачылыгын изилдөөсү, орус класиктеринин чыгармаларын, индия жазуучусу Премчанддын ангемелери, япон акындарынын ырларынын котормолору системалаштырылып иликтөөгө алынган Эралиева Ырыс Сагынбековнанын “ЗАИР МАМЫТБЕКОВДУН АДАБИЙ МУРАСЫ” аттуу диссертациялык изилдөөсү илимий теориялык денгээли, практикалык мааниси жогору эмгек болуп саналат.

10. Диссертациялык кенештин эксперти сунуш кылынган

документтерди карап чыгып, КР УИАнын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институту, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университети менен Х.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу илимдин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын коргоо үчүн түзүлгөн Д.10.20.616 диссертациялык кенешине 10.01.01- кыргыз адабияты адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Эралиева Ырыс Сагынбековнанын “Заир Мамытбековдун адабий мурасы” деген темадагы диссертациясын кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперт, филология илимдеринин кандидаты

Ш. Искендерова

Эксперттик топтун мүчөсүнүн колун тастыктаймын:

Д. 10.20.616 диссертациялык кенешинин окумуштуу катчысы, ф.и.к.

Н. Ыйсаева